

ΥΣΤΕΡΟΜΙΝΩΙΚΟΙ I-III ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΙ ΤΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΑ

David W. Rupp

Ομότιμος Καθηγητής

Τμήμα Κλασικών Σπουδών και Αρχαιολογίας

Πανεπιστήμιο Brock

St. Catharines, ON - Canada

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΩΝ ΑΠΟ ΓΝΩΣΤΑ, ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΜΕΝΑ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ σε οικισμούς ή σε χώρους τελετουργιών της υστερομινωικής Κρήτης είναι σχετικά σπάνια. Από τον Πετρά έχουν προέλθει τέσσερις σφραγιδόλιθοι χρονολογημένοι από την ΥΜ I ως την ΥΜ IIIA-B σε αντίστοιχα ανασκαφικά περιβάλλοντα. Δύο εξ αυτών προέρχονται από τον ΥΜ IA οικισμό του Πετρά (Λόφος I) και οι άλλοι δύο από τον ΥΜ IIIA-IIIΓ οικισμό στην Κεφάλια Πετρά (Λόφος II).

ΥΜ IA ΦΑΚΟΕΙΔΗΣ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΣ ΑΠΟ ΧΛΩΡΙΤΗ

Σε ιδιωτικό οικόπεδο, εντός του σύγχρονου οικισμού του Πετρά, ακριβώς δίπλα στο νοτιοδυτικό άκρο του επισκέψιμου αρχαιολογικού χώρου, μια δοκιμαστική ανασκαφή το 2007 έφερε στο φως τμήμα του παλαιο- και νεοανακτορικού οικισμού. Σε ένα ΥΜ IA δάπεδο οικιακού χαρακτήρα βρέθηκε ένας φακοειδής σφραγιδόλιθος, από σκούρο πρασινόγκριζο χλωρίτη λίθο (εικ. 2-3), με διαστάσεις 1,9x1,8x0,5 εκ. Η οπή ανάρτησης έχει διάμετρο 3-4 χιλ. Η σφραγίδα φέρει την ωραία χαραγμένη εικόνα μιας γυναίκας με φαρδιά κωδωνόσχημη φούστα, η οποία κρατάει ένα αιγοειδές στο δεξί της χέρι και ένα αντικείμενο που ταυτίζεται με μεγάλο τόξο στο αριστερό.

Αν και η γενικά παραδεκτή αντίληψη για τα άλλα 18 παραδείγματα αυτής της σκηνής από την Κρήτη είναι ότι η γυναικεία μορφή είναι ιέρεια που οδηγεί ένα αιγοειδές (κατσίκι ή αγρίμι) στη θυσία, η παρουσία του μεγάλου τόξου μπορεί να δηλώνει την παρουσία μιας θεότητας του κυνηγιού. Υπάρχουν άλλα

01
Σφράγισμα ΥΜ ΙΙΙΑ1
φακοειδούς
σφραγιδόλιθου από ίαση
(Αρχείο Ανασκαφών
Πετρά, *Corpus der
Minoischen und Mykenischen
Siegel*, VS1B-330-1).

δύο παραδείγματα τα οποία φαίνεται πως εικονίζουν επίσης ένα μεγάλο τόξο. Αυτή η εικόνα, όπως και τα άλλα γνωστά παραδείγματα μπορεί να αποτελούν στοιχεία μιας σύνθεσης που εικονίζει πομπή ιερειών προς έναν βωμό ή τράπεζα θυσιών με την παρουσία μιας συμβολικής Πότνιας Θηρών. Πιστεύω ότι η σκηνή στον σφραγιδόλιθο εντάσσεται στην παράδοση ενός εργαστηρίου κατασκευής σφραγίδων από μαλακό λίθο. Τα προϊόντα του εργαστηρίου αυτού απευθύνονταν σε μέλη μη ανακτορικών ελίτ της υστερομινωικής κοινωνίας.

ΥΜ ΙΑ ΦΑΚΟΕΙΔΗΣ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΣ ΑΠΟ ΟΦΙΤΗ (;)

Στο πλαίσιο των ανασκαφικών εργασιών που προηγήθηκαν της κατασκευής των μονοπατιών για τους επισκέπτες του αρχαιολογικού χώρου του Πετρά το 2005, σε νεοανακτορικό δάπεδο ήρθε στο φως ένας φακοειδής σφραγιδόλιθος από μαλακό λίθο (εικ. 4–5). Η κεραμική του δαπέδου ήταν κυρίως ΥΜ ΙΑ, οικιακού χαρακτήρα. Ο σφραγιδόλιθος είναι κατασκευασμένος από καστανόμαυρο λίθο με λευκές κηλίδες, πιθανότατα οφίτη, και έχει διάμετρο 1,6 εκ. και πάχος 0,6 εκ. Η οριζόντια οπή ανάρτησης έχει διάμετρο 2,5–3 χιλ.

Η παράσταση στην κυρτή επιφάνεια δείχνει δύο άνδρες που πολεμούν με εγχειρίδια («μάχη σώμα με σώμα με εγχειρίδια»). Η δυναμική μορφή στα δεξιά αγωνίζεται προς τα αριστερά κρατώντας ένα αντικείμενο στο δεξί της χέρι. Η μορφή στα αριστερά έχει πέσει προς τα δεξιά της. Παριστάνεται ένας πληγωμένος πολεμιστής στο πλαίσιο γνωστής εικονογραφικής παράδοσης. Πρόκειται για παράδειγμα του θέματος που είναι γνωστό ως *Kampfscene* (σκηνή αγώνα). Παράλληλα υπάρχουν σε 16 μινωικούς και μυκηναϊκούς σφραγιδόλιθους και σφραγίσματα, καθώς και σε μια μυκηναϊκή τοιχογραφία. Αν και ο σφραγιδόλιθος του Πετρά αποτελεί το παλαιότερο χρονολογημένο με βεβαιότητα παράδειγμα του εικονογραφικού αυτού θέματος, παρουσιάζει μέτρια και μινιμαλιστική εκτέλεση.

ΥΜ ΙΙΙΑ1 ΟΡΘΟΓΩΝΙΟΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΠΙΠΕΔΟΣ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΣ ΑΠΟ ΟΦΙΤΗ

Στο τελετουργικό συγκρότημα της ΥΜ ΙΙΙΑ–Γ, το οποίο ανεγέρθηκε πάνω από τα λείψανα της νεκρόπολης του Πετρά, ήρθε στο φως ένας ορθογώνιος παραλληλεπίπεδος σφραγιδόλιθος κοντά στην τετράγωνη πλατφόρμα, στο μέσον περίπου του αρχαιότερου Χώρου Τελετουργιών 2 (εικ. 6–7). Είναι υψηλής ποιότητας και κατασκευασμένος από μαύρο οφίτη. Κοσμείται και στις έξι συνολικά πλευρές του με πολλούς μικρούς κύκλους που φέρουν στιγμή στο κέντρο τους. Εκτός από φθορά στην οπή ανάρτησης δεν φαίνεται να έχει χρησιμοποιηθεί πολύ. Πρόκειται για το καλύτερα σωζόμενο παράδειγμα αυτού του τύπου, που είναι επίσης γνωστός από νεκροταφεία της δυτικής Κρήτης.

ΥΜ ΙΙΙΑ1 ΦΑΚΟΕΙΔΗΣ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΣ ΑΠΟ ΙΑΣΠΗ

Από την επιφανειακή έρευνα στην περιοχή του ΥΜ ΙΙΙΑ–Γ οικισμού στην Κεφάλα Πετρά (Λόφος ΙΙ) προέκυψε ένας υπέροχος φακοειδής σφραγιδόλιθος (εικ. 1). Έχει διαστάσεις 2,2x2,01x0,97 εκ., ενώ η οπή ανάρτησης έχει διάμετρο 2,5–2,8

02

1 cm

03

χιλ. Η κυρτή επιφάνεια εικονίζει ένα πληγωμένο αγρίμι με το κεφάλι προς τα πίσω και προς τα κάτω. Το στόμα του είναι ανοικτό σαν να προσπαθεί να αφαιρέσει κάτι από το πίσω αριστερό του πόδι, προφανώς ένα βέλος που το έχει πληγώσει. Τα μακριά, καμπύλα κέρατά του προεκτείνονται πάνω από το σώμα του.

Από το ξεκίνημα των ανασκαφών στον Πετρά το 1985 έχουν έρθει στο φως 85 σφραγιδόλιθοι. Η μεγάλη πλειονότητα έχει προέλθει από τις ταφικές αποθέσεις στα ταφικά κτίρια και τις ταφικές δομές της νεκρόπολης. Αν και δεν έχει ακόμα ανασκαφεί εργαστήριο παραγωγής σφραγίδων εντός ή κοντά στον οικισμό και το ανάκτορο του Πετρά, για καμία περίοδο της Εποχής του Χαλκού, ο μεγάλος αριθμός των σφραγιδόλιθων, αλλά και τα σφραγίσματα από τουλάχιστον 40 σφρα-

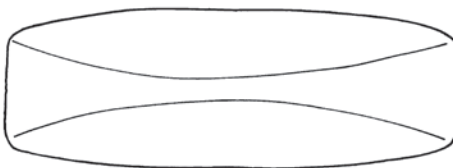

1 cm

1 cm

04

05

02
ΥΜ ΙΑ φακοειδής
σφραγιδόλιθος από χλωρίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

03
Σφράγισμα ΥΜ ΙΑ φακοειδούς
σφραγιδόλιθου από χλωρίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

04
ΥΜ ΙΑ φακοειδής
σφραγιδόλιθος από οφίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

05
Σφράγισμα ΥΜ ΙΑ φακοειδούς
σφραγιδόλιθου από οφίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

06
ΥΜ ΙΙΙΑ1 ορθογώνιος
παρλληλεπίπεδος
σφραγιδόλιθος από οφίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

07
Σφράγισμα ΥΜ ΙΙΙΑ1
ορθογώνιου
παρλληλεπίπεδου
σφραγιδόλιθου από οφίτη
(Αρχείο Ανασκαφών Πετρά).

1 cm

06

2 cm

07

γίδες που προίλθαν από το αρχείο ιερογλυφικής, δείχνουν καθαρά ότι οι ελίτ που ζούσαν στην Προανακτορική, Παλαιανακτορική, Νεοανακτορική και Μετα-ανακτορική περίοδο χρησιμοποιούσαν τους σφραγιδόλιθους για τις οικονομικές και άλλες συναλλαγές τους. Το παλαιανακτορικό ιερογλυφικό αρχείο αποδεικνύει ότι το ανάκτορο ήταν το κέντρο των διοικητικών και οικονομικών πράξεων της περιοχής. Μετά την εγκατάλειψη του οικισμού στον Λόφο Ι, στην ΥΜ ΙΙΙΒ, και την ίδρυση του οικισμού στον Λόφο ΙΙ, το διοικητικό-οικονομικό περιβάλλον που επέβαλε τη χρήση σφραγίδων εξαφανίστηκε και η παράδοση της μινωικής μικρογλυπτικής ξεψύχησε.

Μετάφραση από τα αγγλικά: Μεταξία Τσιμποπούλου

Βιβλιογραφία

Rupp D., «Death in Petras: two men fighting on a LM IA lentoid seal», στο M. Tsiropoulou (επιμ.), *Petras, Siteia: 25 years of excavations and studies. Acts of a two-day conference held at the Danish Institute at Athens, 9-10 October 2010* (Monographs of the Danish Institute at Athens, 16), Athens, 2012, σ. 277–289.

Rupp D., «Male bonding and remembering the ancestors? The Late Minoan III reoccupation and use of the Kephala–Petras Cemetery Area», στο M. Tsiropoulou (επιμ.), *Petras, Siteia: The Pre- and Proto-palatial cemetery in context. Acts of a two-day conference held at the Danish Institute at Athens, 14-15 February 2015* (Monographs of the Danish Institute at Athens, 21), Athens, 2017, σ. 245–267.